Антощук Андрій Олександрович, доцент кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ФОРЕНЗІКИ В УКРАЇНІ

Інформатизація суспільства у світі, зокрема в Україні, набула стрімкого розвитку. Комп'ютерні технології стали незамінними помічниками у майже всіх сферах життєдіяльності. Саме завдяки інформаційним технологіям значно розширилися межі спілкування, можливості пошуку й отримання інформації. На більшості підприємств уся документація автоматично обробляється і зберігається на електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), які стали обов'язковим атрибутом робочого місця.

Водночас стрімкий розвиток інформаційного суспільства супроводжується зростанням рівня злочинності, яка використовує такий розвиток у власних цілях, зокрема для вчинення комп'ютерних злочинів. Комп'ютерна злочинність полягає в тому, що інформацію неправомірно використовують або вона безпосередньо стає об'єктом посягання. Оскільки злочини у сфері використання комп'ютерів, систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку досить різноманітні та потребують ґрунтовного дослідження, розглянемо лише такий злочин, як несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (ст. 361 КК України).

Злочинна діяльність у цій сфері пов'язана не лише з майновою шкодою, а й з порушенням прав людини та загрозою національній безпеці України. Останніми роками рівень злочинності, пов'язаної з комп'ютерною сферою, набуває значних масштабів. Фактично в усіх країнах спостерігаються стабільно високі показники у цій сфері, які викликають значне занепокоєння. Проте в більшості з них існують дієві механізми запобігання вчиненню таких злочинів. В Україні, на жаль, цей напрям розвинутий недостатньо.

За даними Генеральної прокуратури України, за ст. 361 КК України у 2014 році до ЄРДР було внесено відомості щодо 327 випадків учинення цього злочину, у 2015 році надійшло 413 повідомлень, у 2016 році – 472, а за третій квартал 2017 року – уже 1625. Проте з обвинувальними актами до суду 2014 року було направлено 129 кримінальних проваджень, 2015 року – 71, 2016 року – 160, а 2017 року – 348 кримінальних проваджень [1].

Наведена статистика свідчить про недостатню ефективність існуючих засобів і методів для ефективного розслідування та подальшого попередження вчинення злочинів цієї категорії. Саме тому існує потреба в узагальненні наукових ідей і підходів для виявлення цих злочинів та розвиток нових напрямів удосконалення процесу розслідування.

Сьогодні перед криміналістикою постало питання щодо розвитку нового напряму, який буде покликаний боротися з комп'ютерною злочинністю. Оскільки в комп'ютерній злочинності докази, зокрема електронні, є специфічними, то для дослідження таких доказів мають бути використані особливі методи й засоби. Саме використання таких методів і засобів дають змогу не лише процесуально закріпити суть такого доказу, а й показати рівень його небезпеки.

Перспективним і відносно новим напрямом розвитку криміналістики для України є форензіка. Термін «форензіка» походить від латинського *foren,* що означає «промова перед форумом», тобто виступ перед судом, судові дебати. Термін є скороченою формою фрази «forensic science», що дослівно означає «судова наука», тобто наука про дослідження доказів, але не всіх, а комп'ютерних [2, с. 11].

В Україні такий напрям, як форензіка, почав розвиватися відносно нещодавно. Окремі питання розслідування комп'ютерних злочинів досліджували вітчизняні науковці В. О. Голубєв, Д. В. Пашнєв, М. Г. Щербаковський та інші вчені. У вітчизняній науці є лише поодинокі публікації, у яких згадується про цей напрям: В. В. Мурадов «Електронні докази: криміналістичний аспект використання» (2013) [3], Д. М. Цехан «Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування» (2013) [4], В. В. Марков та Р. Р. Савченко «Принципи належності електронних доказів, отриманих з мобільних пристроїв» (2014) [5].

Предметом форензіки є оперативна, слідча та судова практика щодо розслідування комп'ютерних злочинів; методи експертного дослідження комп'ютерної інформації, зокрема програм для електронно-обчислювальних машин; досягнення галузей зв'язку та інформаційних технологій, їх вплив на суспільство, а також можливості використання як для вчинення злочинів, так і для запобігання їм [2, с. 12–13].

Організація розслідування злочинів у сфері використання комп'ютерів, систем, комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку має низку особливостей, визначення яких потребує розроблення тактики оперативно-розшукових заходів і слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з комп'ютерною інформацією, створення методів, апаратних і програмних інструментів для збирання і дослідження доказів комп'ютерних злочинів, встановлення криміналістичних характеристик правопорушень, пов'язаних з комп'ютерною інформацією. Зазначене зумовлює актуальність розвитку форензіки в Україні та її подальшого вдосконалення.

Отже, сьогодні потребує вдосконалення методика розслідування комп'ютерних злочинів, процес виявлення, збирання й оцінки електронних доказів на стадії досудового розслідування злочинів цієї категорії. Цьому, на нашу думку, сприятиме форензіка як новий, цікавий і перспективний напрям.

Список використаних джерел

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2014–2017 роки [Електронний ресурс] // Генеральна прокуратура України : [сайт]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820&c=edit&_c=fo. – Назва з екрана.

2. Федотов Н. Н. Форензика – компьютерная криминалистика / Н. Н. Федотов. – М. : Юрид. мир, 2007. – 432 с.

3. Мурадов В. В. Електронні докази: криміналістичний аспект використання [Електронний ресурс] / В. В. Мурадов // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3–2. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/9/Muradov%20V.V.pdf. – Назва з екрана.

4. Цехан Д. М. Цифрові докази: поняття, особливості та місце у системі доказування / Д. М. Цехан // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2013. – Вип. 5. – С. 256–260. – (Серія «Юриспруденція»).

5. Марков В. В. Принципи належності електронних доказів, отриманих з мобільних пристроїв / В. В. Марков, Р. Р. Савченко // Право і безпека. – 2014. – № 1 (52). – Режим доступу: http://www.pb.univd.edu.ua/?controller=service&action.17029. – Назва з екрана.